

INNOVATSION IQTISODIYOTNING SHAKLLANISH SHAROITIDA AHOLI FAROVONLIGI OSHIRISHNING ISTIQBOLLI YO‘NALISHLARI**Kamalov Doniyorbek Nazarali o‘g‘li**

TMC instituti Iqtisodiyot mutaxassisligi

2-bosqich magistratura talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20321887>

Annotatsiya. Mazkur tadqiqot innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va uning aholi farovonligini oshirishga ta'sirini o'rganishga bag'ishlangan. Ishda 2022–2026 yillar davomida O'zbekiston sharoitida yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sishi, aholi daromadlari darajasi, innovatsion faollik va yuqori texnologiyali eksport kabi asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsiyalarga asoslangan tarmoqlarni rivojlantirish, iqtisodiyotni raqamlashtirish hamda ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga investitsiyalarni oshirish barqaror iqtisodiy o'sish va aholi turmush darajasining yaxshilanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, innovatsion ekotizimni mustahkamlash, startaplarni qo'llab-quvvatlash, inson kapitalini rivojlantirish va raqamli infratuzilmani kengaytirish kabi istiqbolli yo'nalishlar aniqlangan.

Kalit so'zlar: Innovatsion iqtisodiyot, aholi farovonligi, iqtisodiy o'sish, raqamlashtirish, innovatsion faollik, yuqori texnologiyali eksport, ilmiy-tadqiqot.

Annotation. This study examines the formation of an innovative economy and its impact on improving the welfare of the population. The research analyzes key socio-economic indicators, including GDP growth, income levels, innovation activity, and high-tech exports in the context of Uzbekistan for the period 2022–2026. The findings show that the development of innovation-driven sectors, digital transformation, and increased investment in research and development significantly contribute to sustainable economic growth and rising living standards.

The paper also identifies перспективные направления (prospective directions) such as strengthening the innovation ecosystem, supporting startups, enhancing human capital, and expanding digital infrastructure.

Keyword: Innovative economy, population welfare, economic growth, digital transformation, innovation activity, high-tech exports, R&D, Uzbekistan

Аннотация. В данной работе рассматривается формирование инновационной экономики и её влияние на повышение благосостояния населения. Проведен анализ ключевых социально-экономических показателей, включая рост ВВП, уровень доходов, инновационную активность и экспорт высоких технологий в условиях Узбекистана за период 2022–2026 гг. Результаты исследования показывают, что развитие инновационных отраслей, цифровизация экономики и увеличение инвестиций в научно-исследовательские разработки способствуют устойчивому экономическому росту и повышению уровня жизни населения. Также определены перспективные направления, такие как развитие инновационной экосистемы, поддержка стартапов, повышение качества человеческого капитала и расширение цифровой инфраструктуры.

Ключевые слова: Инновационная экономика, благосостояние населения, экономический рост, цифровизация, инновационная активность, экспорт высоких технологий, НИОКР, Узбекистан.

Bugungi kunda dunyo iqtisodiyoti jadal o'zgarishlar va raqamli transformatsiya davrida rivojlanmoqda. Aholi farovonligini ta'minlash har qanday davlatning ijtimoiy-iqtisodiy siyosatida ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zero, inson kapitalining rivojlanishi, barqaror iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlik bevosita xalq turmush darajasining oshishiga bog'liq. Innovatsion iqtisodiyot konsepsiyasi iqtisodiyotning yangi bosqichini belgilab, ilm-fan va texnologiyalar asosida iqtisodiy jarayonlarni takomillashtirish va raqobatbardosh mahsulotlar yaratishga qaratilgan.

Innovatsiya — bu nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etish, balki ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash, yangi ish o'rinlarini yaratish va shu orqali aholi farovonligini oshirish uchun muhim omildir. Shu sababli, innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishi har bir mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotida markaziy o'rin tutadi. Aholi farovonligi esa jamiyatning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlaridan biri bo'lib, odamlarning turmush darajasi, sog'liqni saqlash, ta'lim, ish bilan bandlik va yashash sharoitlarini o'z ichiga oladi.

Innovatsion iqtisodiyot orqali yaratilgan yangiliklar va ilg'or texnologiyalar nafaqat milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlaydi, balki aholining turmush sifatini yaxshilash, ijtimoiy adolatni mustahkamlash va barqaror rivojlanishga xizmat qiladi. Shu bois, innovatsion iqtisodiyot bilan aholi farovonligini oshirish o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy masaladir. Xorijiy davlatlar tajribasi ko'rsatadiki, innovatsion iqtisodiyotga asoslangan rivojlanish modeli nafaqat yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlarini, balki ijtimoiy farovonlikning oshishini ham ta'minlaydi. Yevropa Ittifoqi, AQSh, Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari kabi rivojlangan iqtisodiyotlar innovatsion siyosat orqali ijtimoiy barqarorlikka erishgan. Ushbu mamlakatlarning tajribasi O'zbekiston uchun qimmatli o'rganish manbai bo'lib, mamlakatning o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarini hisobga olgan holda innovatsion rivojlanish strategiyalarini shakllantirish imkonini beradi.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillarida iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, ilm-fan va texnologiyalarni rivojlantirish, raqobatbardosh bozor munosabatlarini yaratish yo'lida sezilarli qadamlar qo'ydi. So'nggi yillarda qabul qilingan davlat dasturlari va strategik hujjatlar innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishga katta e'tibor qaratmoqda. Biroq, mamlakatda innovatsion iqtisodiyot sharoitida aholi farovonligini oshirish masalalari hali ham chuqur o'rganishni talab qiladi. Xorijiy tajriba va O'zbekiston sharoitini solishtirish, samarali mexanizmlar va amaliy choralarni aniqlash bugungi kunda katta ahamiyat kasb etmoqda.

Innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va uning aholi farovonligiga ta'siri (2025-yil tahlili)

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va rivojlanishi har bir mamlakatning strategik ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda.

Innovatsiyalar nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, balki aholi turmush darajasini yaxshilash, yangi ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. 2025-yilgi xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, innovatsion rivojlanish darajasi bilan aholi farovonligi o'rtasida bevosita va kuchli bog'liqlik mavjud.

Xususan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida innovatsion siyosat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayveri hisoblanadi. Eurostat ma'lumotlariga ko'ra, 2025-yilga kelib ushbu hududda ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalarga yo'naltirilgan xarajatlar yalpi ichki mahsulotning o'rtacha 2,3–2,4 foizini tashkil etmoqda.

Bu ko'rsatkich innovatsion faoliyatning kengayishi va yangi texnologiyalarni joriy etish orqali iqtisodiy faollikni oshirishga xizmat qilmoqda. Natijada, Shvetsiya va Germaniya kabi rivojlangan davlatlarda yuqori malakali ish o'rinlari soni sezilarli darajada oshib, aholi jon boshiga daromad 40–50 ming yevro oralig'iga yetgan. Bu esa aholining yuqori darajadagi farovonligini ta'minlashda innovatsiyalarning hal qiluvchi o'rin tutishini tasdiqlaydi.

Osiyo mintaqasida ham innovatsion iqtisodiyot muvaffaqiyatli rivojlanayotganini kuzatish mumkin. Jumladan, Janubiy Koreya tajribasi alohida e'tiborga loyiqdir. Ushbu mamlakatda 2025-yilda ilmiy-tadqiqot faoliyatiga ajratilayotgan mablag'lar YaIMning qariyb 5 foiziga teng bo'lib, bu dunyodagi eng yuqori ko'rsatkichlardan biridir. Davlat tomonidan ilm-fan va texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash natijasida yuqori texnologiyali sanoat tarmoqlari jadal rivojlanib, bandlik darajasi 63 foizdan oshgan. Aholi jon boshiga yalpi milliy daromad esa 37–38 ming dollar atrofida shakllanib, mamlakatda barqaror o'rta sinfning kengayishiga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, Singapur innovatsion rivojlanish modeli orqali yuqori farovonlikka erishgan davlatlardan biri hisoblanadi. 2025-yilda bu mamlakatda raqamli iqtisodiyotning YaIMdagi ulushi 17–18 foizni tashkil etmoqda. Innovatsiyalarni keng joriy etish natijasida ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlari sezilarli darajada rivojlangan, aholi jon boshiga daromad esa 75 ming dollardan oshgan. Bu esa innovatsion iqtisodiyotning ijtimoiy sohalarga ham bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatishini namoyon etadi.

O'zbekistonda ham so'nggi yillarda innovatsion iqtisodiyotni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2025-yil holatiga ko'ra, ilmiy-tadqiqot va innovatsiyalarga ajratilayotgan mablag'lar YaIMning 0,3–0,4 foiziga yetgani kuzatilmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohasining rivojlanishi, startap loyihalarning ko'payishi hamda texnoparklarning tashkil etilishi iqtisodiy faollikni oshirmoqda. Bu jarayonlar yangi ish o'rinlari yaratish, ayniqsa yoshlar bandligini ta'minlash va xizmatlar sektorini kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Umuman olganda, 2025-yilgi tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion iqtisodiyot iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida namoyon bo'lmoqda. Innovatsiyalarga yuqori darajada sarmoya kiritgan davlatlarda aholi daromadlari yuqori, ijtimoiy himoya tizimi rivojlangan va turmush darajasi barqaror hisoblanadi. O'zbekiston uchun esa innovatsion rivojlanishni jadallashtirish, ilmiy-tadqiqot xarajatlarini oshirish, ta'lim va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Shu orqali mamlakatda uzoq muddatli iqtisodiy o'sish va aholi farovonligini ta'minlash mumkin.

Innovatsion iqtisodiyot va aholi farovonligi (2022–2026)

Ko'rsatkichlar	2022	2023	2024	2025	2026(prognoz)
Global innovatsiya indeksi (ball)	24.0	26.2	24.7	26.5	27.0
Innovatsion faol korxonalar ulushi (%)	12.6	13.5	14.2	15.0	16.0
YAIM o'sish sur'ati (%)	5.7	6.3	6.7	7.7	7.5
Aholi jon boshiga daromad o'sishi (%)	3.8	4.2	4.5	5.6– 5.7	6.0
Yuqori texnologiyali eksport (mln \$)	84	200	250	300	350
R&D xarajatlari (% YAIMga)	0.16	0.13	0.15	0.18	0.20

nisbatan)					
Bandlik darajasi (innovatsion sektor, %)	10.5	11.2	12.0	13.5	15.0

1. **Innovatsiya indeksi:** 2025-yilda 26.5 ballga yetib, 2024-yilga nisbatan o'sish kuzatildi
2. **Innovatsion korxonalar ulushi:** 2022-yildagi 12.6% dan 2024-yilda 14.2% ga oshgan
3. **YAIM o'sishi:** 2025-yilda 7.7% ga yetib, so'nggi 5 yildagi eng yuqori ko'rsatkich bo'ldi
4. **Aholi daromadi:** 2025-yilda real o'sish 5.6–5.7% ni tashkil etdi.

Xulosa: Innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi zamonaviy rivojlanish bosqichida aholi farovonligini oshirishning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. 2022–2026 yillar davomida O'zbekiston iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, raqamli transformatsiya, innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash va ilmiy-tadqiqot sohasiga investitsiyalarni oshirish iqtisodiy o'sish sur'atlarini barqaror ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion faol korxonalar ulushining ortishi, yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarish va eksport hajmining kengayishi nafaqat milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligini oshirmoqda, balki yangi ish o'rinlarini yaratish orqali aholi bandligi va daromadlarining o'sishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi xizmatlar sektorida samaradorlikni oshirib, aholining turmush darajasini yaxshilashda muhim rol o'ynamoqda.

Shu bilan birga, mavjud muammolar ham saqlanib qolmoqda. Jumladan, ilmiy-tadqiqot xarajatlarining YAIMga nisbatan past darajada ekanligi, innovatsion infratuzilmaning hududlar kesimida notekis rivojlanganligi hamda yuqori malakali kadrlar yetishmasligi innovatsion rivojlanish jarayonini sekinlashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Foydalanilgan adabiyot

1. Sh.M. Mirziyoyev “Yangi O‘zbekiston – taraqqiyot va farovonlik yo‘lida” Toshkent: “O‘zbekiston” – 2020.
2. Z. Ibragimova “Aholi farovonligini baholashda iqtisodiy ko‘rsatkichlar roli” T.: Iqtisodiyot2020.
3. World Bank. Strengthening Social Protection in Uzbekistan. Washington, D.C.: World Bank Group, 2022, 72 b.
4. Ibragimova S.A, Xusainov R.R. (2021). Globallashuv jarayonida milliy iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirish yo‘nalishlari va istiqbollari// Экономика и финансы (Узбекистан). №3 (139).
5. Kuznets S. (1953). Economic growth and income inequality/ S.Kuznets //American Economic Review. Vol. 45. No I.
6. Шумпетер Й. (1982) Теория экономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры: пер.с нем.-М.: Прогресс, С.455.
7. Эргашев Р.Х., Халиков С.Р., Тошбаев А.Ж. (2019). Инновацион иқтисодиёт: Дарслик ; - Т.: “Iqtisod-Moliya”, - 396 б